

УДК 347.1

DOI <https://doi.org/10.32782/apdp.v100.2023.8>

А. Р. Козолис

ДО ПИТАННЯ СУБ'ЄКТНОГО СКЛАДУ ЦИВІЛЬНИХ ВІДНОСИН У СФЕРІ НАДАННЯ РЕАБІЛІТАЦІЙНИХ ПОСЛУГ УЧАСНИКАМ БОЙОВИХ ДІЙ ВНАСЛІДОК ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Відповідно до ст. 3 Конституції України життя і здоров'я людини визнаються найвищою соціальною цінністю. Згідно з положеннями ч. 1 ст. 201, ч. 1 ст. 283 Цивільного кодексу України, життя та здоров'я є особистими немайновими благами, які охороняються цивільним законодавством та є найважливішими серед таких благ, оскільки за їх відсутності всі інші блага та відповідні права, що виникають стосовно них, втрачають свій сенс.

На визначальні немайнові блага – життя та здоров'я – орієнтовані відносини з надання реабілітаційних послуг, які виникають на підставі договору про надання реабілітаційних послуг (договору про медичне обслуговування населення), а відтак мають цивільно-правовий характер.

У зв'язку із збройною агресією на території України надзвичайно актуальним постає питання правового регулювання відносин щодо надання реабілітаційних послуг особам, які безпосередньо задіяні в стримуванні ворожого наступу та обороні територіальної цілісності України, а відтак важливим видається дослідження особливостей суб'єктного складу вказаних правовідносин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика визначення суб'єктного складу цивільних відносин у сфері надання реабілітаційних послуг учасникам бойових дій внаслідок збройної агресії проти України у цілому є актуальною та такою, що потребує доктринального аналізу. Основою для цього дослідження стали наукові досягнення представників вітчизняної правової науки, зокрема, А. А. Герц, Н. Б. Болотіної, С. Б. Булеци, І. Я. Сенюти, та ін.

Виклад основного матеріалу. Досить широке застосування в правому обігу термінів «суб'єкт права», «суб'єкт правовідносин», «учасник правовідносин» вимагає потребу в подальшому розмежуванні зазначених понять, що зумовлюється не лише потребами правової науки, але й правозастосовної практики.

Більшість вчених-правників під суб'єктом права розуміють учасників правовідносин, які мають суб'єктивні права і юридичні обов'язки. Для того, щоб бути суб'єктом права, організація чи індивід повинні володіти правосуб'єктністю [1, с. 192]. Через реалізацію елементів правосуб'єктності суб'єкт права трансформується у суб'єкта правовідносин, тобто стає їх безпосереднім учасником.

Як слушно з цього приводу зазначає Т. О. Санжарук, суб'єкт права є універсальною правовою формою особи (фізичної та юридичної), яка з огляду на свою специфіку вважається носієм усіх своїх суб'єктивних прав та обов'язків, закріплених у правових нормах (об'єктивному праві). Суб'єкт правовідносин – це не тільки уні-

версальна, а й унікальна і специфічна правова форма реалізації особами (суб'єктами права) своїх прав і обов'язків у певному правовідношенні [2, с. 93].

Як і будь-які суспільні відносини, правовідносини, що виникають з приводу організації та надання реабілітаційних послуг, встановлюються між його учасниками. Водночас, варто зауважити, що не всі із вказаних відносин характеризуватимуться цивільно-правовою природою.

Враховуючи доктринальні напрацювання в галузі медичного права, можемо виокремити такі групи суб'єктів правовідносин в сфері надання реабілітаційних послуг: 1) суб'єкти, які отримують реабілітаційні послуги; 2) суб'єкти, які надають реабілітаційні послуги; 3) суб'єкти, які здійснюють організацію або сприяють наданню реабілітаційних послуг.

Аналогічний підхід до диференціації суб'єктів у досліджуваній сфері спостерігаємо і на законодавчому рівні (ст. 9 Закону України «Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я») [3].

Водночас, з погляду цивільного права не можемо вести мову про самостійну третю групу суб'єктів, які не беруть безпосередньої участі у відносинах щодо надання реабілітаційних послуг, позаяк їх правове регулювання здійснюється нормами адміністративного права.

Щодо фізичної особи як суб'єкта цивільних правовідносин у сфері надання реабілітаційних послуг, варто відзначити вживання такого правового поняття як пацієнт. Пацієнт, який є одним із ключових учасників вказаних правовідносин, реалізує своє суб'єктивне право на реабілітаційну допомогу шляхом надання йому реабілітаційних послуг і стає, як правило, ініціатором цих відносин.

Термін «пацієнт» використовується у низці міжнародно-правових актів: Положенні про захист прав і конфіденційність пацієнта (1993), Лісабонській декларації прав пацієнта (1981), Декларації про розвиток прав пацієнтів в Європі (1994), Міжнародному кодексі медичної етики (1949).

Поняття «пацієнт» фігурує і в національному законодавстві. Згідно з визначенням запропонованим Законом України «Основи законодавства України про охорону здоров'я», крізь призму досліджуваних відносин пацієнтом вважається фізична особа, яка звернулася за медичною та/або реабілітаційною допомогою або медичною послугою та/або якій така допомога або послуга надається (ст. 3) [4].

Різноманіття підходів до визначення поняття «пацієнт» характеризується вітчизняна правова доктрина. До прикладу, на думку Н. Б. Болотіної, пацієнт – фізична особа, яка у встановленому порядку отримує медичну допомогу (профілактичну, діагностичну, лікувальну, реабілітаційну) або піддається медико-біологічним дослідом (клінічним випробуванням) з боку медичних працівників [5, с. 304].

В. Стратонов, А. Гавловська, досліджуючи поняття та зміст правового статусу споживача медичних послуг, пропонують власне визначення поняття «пацієнт» як фізичної особи, яка набуває статусу споживача медичних послуг в результаті звернення за наданням діагностичної, профілактичної, лікувальної чи реабілітаційної допомоги або шляхом реалізації права бути учасником медико-біологічного експерименту [6, с. 54].

Досліджувані правовідносини характеризуються участю в них пацієнта з спеціальним статусом – учасник бойових дій.

Поняття учасника бойових дій з'явилося вперше у міжнародному гуманітарному праві, яке в наукових та нормативних джерелах називається по-різному: право, війни; право, яке використовується під час збройних конфліктів; закони і звичаї війни [7, с. 25].

У правовій теорії збройних конфліктів збройні сили диференціюються на дві категорії осіб: ті, що воюють, або комбатанти (від франц. *Combattant* – боєць, воїн), і ті, що не воюють, або некомбатанти [8, с. 20]. Іншими словами, комбатанти – це учасники бойових дій, а до категорії некомбатантів належать медичний, духовний та інтендантський персонал, військові юристи, кореспонденти.

Низка міжнародних документів, які окреслюють міжнародні зобов'язання для держав з питань захисту жертв війни та обмеження засобів та методів ведення війни та були ратифіковані майже усіма державами світу, визначає правовий статус комбатантів. Відтак, у Додатку до IV Конвенції про закони і звичаї війни на суходолі: Положення про закони і звичаї війни на суходолі (Гаага, 1907) поняття комбатанта визначалося через визнання сторони як воюючої і охоплювало на той час не лише особовий склад регулярних військ сторони, що перебуває у конфлікті, а також і добровольчих формувань, що дало можливість відокремити військове населення від мирного [7, с. 13].

Чітко диференціювати цивільне населення від комбатантів надали можливість Женевські конвенції з питань захисту жертв війни (1949), а також Додаткові протоколи (1977) («право Женеви»). Приміром, положення ст. 4 Женевської конвенції про поведження з військовополоненими (1949) поняття комбатанта пропонується через окреслення категорії осіб, яких відносять до військовополонених, серед яких: 1) особовий склад збройних сил сторони конфлікту, а також члени ополчення або добровольчих загонів, які є частиною цих збройних сил; 2) члени інших ополчень та добровольчих загонів, зокрема члени організованих рухів опору, які належать до однієї зі сторін конфлікту й діють на своїй території або за її межами, навіть якщо цю територію окуповано, за умови, що ці ополчення або добровольчі загони, зокрема організовані рухи опору, відповідають таким умовам: а) ними командує особа, яка відповідає за своїх підлеглих; б) мають постійний відмітний знак, добре розпізнаваний на відстані; в) носять зброю відкрито; г) здійснюють свої операції згідно із законами та звичаями війни; 3) члени особового складу регулярних збройних сил, які заявляють про свою відданість урядові або владі, що не визнані державою, яка їх затримує; 4) осіб, які супроводжують збройні сили, але фактично не входять до їхнього складу, наприклад, цивільних осіб з екіпажів військових літаків, військових кореспондентів, постачальників, особового складу робочих підрозділів або служб побутового обслуговування збройних сил, за умови, що вони отримали на це дозвіл тих збройних сил, які вони супроводжують, для чого останні видають їм посвідчення особи за зразком, наведеним у додатку; 5) членів екіпажів суден торговельного флоту, зокрема капітанів, лоцманів та юнг, а також екіпажів цивільних повітряних суден сторін конфлікту, які не користуються більш сприятливим режимом згідно з будь-якими іншими положеннями

міжнародного права; 6) жителів неокупованої території, які під час наближення ворога озброюються, щоб чинити опір силам загарбника, не маючи часу сформуватися в регулярні війська, за умови, що вони носять зброю відкрито й дотримуються законів і звичаїв війни [9].

Остаточне закріплення поняття «комбатант» здійснено в Додатковому протоколі (I) до Женевських конвенцій щодо захисту жертв війни (1977), згідно із ст. 43 якого комбатантами вважаються особи, які входять до складу збройних сил сторони, що перебуває в конфлікті. У той же час збройні сили сторони, що перебуває в конфлікті, складаються з усіх організованих збройних сил, груп і підрозділів, що перебувають під командуванням особи, яка є відповідальною перед цією стороною за поведінку своїх підлеглих, навіть якщо ця сторона представлена урядом чи властями, не визнаними супротивною стороною [10].

Варто зауважити, що IV Гаазька конвенція, всі Женевські конвенції, Додаткові Протоколи до них були ратифіковані УРСР, чиею правонаступницею є Україна, відтак є частиною національного законодавства.

У вітчизняному законодавстві поняття «комбатант» відсутнє, натомість використовується змістовно тотожне поняття «учасник бойових дій». Так, у відповідності до ст. 5 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» учасниками бойових дій є особи, які брали участь у виконанні бойових завдань по захисту Батьківщини у складі військових підрозділів, з'єднань, об'єднань всіх видів і родів військ Збройних Сил діючої армії (флоту), у партизанських загонах і підпіллі та інших формуваннях як у воєнний, так і у мирний час [11].

Стаття 6 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» встановлює вичерпний перелік осіб, яким надається правовий статус учасника бойових дій у зв'язку із збройною агресією проти України, а саме:

– військовослужбовці (резервісти, військовозобов'язані, добровольці Сил територіальної оборони) Збройних Сил України, Національної гвардії України, Служби безпеки України, Служби зовнішньої розвідки України, державної прикордонної служби України, Державної спеціальної служби транспорту, військовослужбовці військових прокуратур, особи рядового та начальницького складу підрозділів оперативного забезпечення зон проведення антитерористичної операції центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну податкову політику, державну політику у сфері митної справи, поліцейські, особи рядового, начальницького складу, військовослужбовці Міністерства внутрішніх справ України, Управління державної охорони України, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, Державної служби з надзвичайних ситуацій, Державної пенітенціарної служби України, особи, які входили до складу добровольчого формування територіальної громади, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України і брали безпосередню участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення, перебуваючи безпосередньо в районах антитерористичної операції у період її проведення, у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, забезпеченні їх здійснення, перебуваючи

безпосередньо в районах та у період здійснення зазначених заходів, у заходах, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України (п. 19 ст. 6);

– особи, які у складі добровольчих формувань, що були утворені або самоорганізувалися для захисту незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України, брали безпосередню участь в антитерористичній операції у період її проведення, за умови, що в подальшому такі добровольчі формування були включені до складу Збройних Сил України, Міністерства внутрішніх справ України, Національної гвардії України та інших утворених відповідно до законів України військових формувань та правоохоронних органів (п. 20 ст. 6);

– особи, які у період до 23 лютого 2018 року включно у складі добровольчих формувань, що були утворені або самоорганізувалися для захисту незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України, брали безпосередню участь в антитерористичній операції у період її проведення не менше 30 календарних днів, у тому числі за сукупністю днів перебування в районах її проведення, у взаємодії зі Збройними Силами України, Міністерством внутрішніх справ України, Національною поліцією, Національною гвардією України, Службою безпеки України та іншими утвореними відповідно до законів України військовими формуваннями та правоохоронними органами (п. 21 ст. 6);

– члени екіпажів кораблів, катерів, суден забезпечення, літаків та вертольотів, особи, які, перебуваючи на борту кораблів, катерів, суден забезпечення, літаків (вертольотів) Збройних Сил України, Державної прикордонної служби України та Національної гвардії України, Служби безпеки України, Державної служби України з надзвичайних ситуацій, виконували бойове (службове) завдання із захисту незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України в умовах безпосереднього зіткнення та вогневого контакту з військовими формуваннями інших держав і незаконними збройними формуваннями (п. 22 ст. 6);

– співробітники розвідувальних органів України під прикриттям та особи, залучені до конфіденційного співробітництва з розвідувальними органами України і які виконували свої завдання на тимчасово окупованій території України, в районі проведення антитерористичної операції або здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії, або на інших територіях, де в період виконання цих завдань велися бойові дії (п. 23 ст. 6);

– залучені до конфіденційного співробітництва особи, які брали участь у виконанні завдань руху опору на тимчасово окупованій території України, у районі проведення антитерористичної операції, районі здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримуванні збройної агресії, або на інших територіях, де в період виконання цих завдань велися воєнні (бойові) дії (п. 24 ст. 6);

– особи, які з 24 лютого по 25 березня 2022 року відповідно до Закону України «Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України» або у складі добровольчих формувань у взаємодії із Збройними Силами України, Міністерством внутрішніх справ України, Державною прикордонною службою України, Націо-

нальною поліцією, Національною гвардією України, Службою безпеки України та іншими утвореними відповідно до закону військовими формуваннями та правоохоронними органами брали участь у здійсненні заходів, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України, перебуваючи безпосередньо в районах та у період здійснення зазначених заходів (п. 25 ст. 6) [11].

Порядок надання статусу учасника бойових дій вищезазначеним категоріям осіб визначається Кабінетом Міністрів України.

Іншу групу учасників правовідносин у сфері реабілітаційних послуг становлять їх надавачі. Відтак, згідно абз. 23 ч. 1 ст. 3 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я», надавачами реабілітаційних послуг є реабілітаційні заклади, реабілітаційні установи, заклади охорони здоров'я, інші суб'єкти господарювання, які вправі надавати реабілітаційну допомогу згідно із законодавством [4].

Як бачимо, чинне законодавство не обмежує перелік суб'єктів надання реабілітаційних послуг, куди можуть входити не лише реабілітаційні заклади та установи, а й суб'єкти, що можуть надавати медичні послуги. Цілком можливо, що суб'єкт надання реабілітаційних послуг може мати також право на здійснення послуг дотичних до надання медичної допомоги (медичних послуг). Так, серед суб'єктів із надання реабілітаційних послуг є заклад охорони здоров'я або інший суб'єкт господарювання, що також зазначається в переліку суб'єктів із надання медичних послуг. Важливою умовою є таке: якщо суб'єкт із надання медичних послуг є фізичною особою-підприємцем, то йому потрібно мати ліцензію на здійснення медичної практики, а суб'єкту надання реабілітаційних послуг – право надавати реабілітаційну допомогу.

Варто зауважити, що послуги можуть мати змішаний характер не лише серед суб'єктів, які надають реабілітаційні послуги та факультативно медичні. У такому випадку можна, окрім реабілітаційних послуг змішаного характеру, виділити також медичні послуги змішаного характеру. Так, незважаючи на обмежене коло суб'єктів надання реабілітаційних послуг, останні все ж зазначаються в переліку суб'єктів надання реабілітаційних послуг, що дає можливість стверджувати, що основною діяльністю суб'єктів може бути надання медичних послуг, а надання реабілітаційних може розглядатися як додаткові послуги за умови одержання дозволу щодо надання реабілітаційної допомоги [12, с. 58].

Особливістю реабілітаційної допомоги в сфері охорони здоров'я є те, що вона надається на всіх рівнях та етапах медичної допомоги – первинному, вторинному, третинному, а також періодах розвитку хвороби – гострому, підгострому та довготривалому, а при багатьох патологічних станах та захворюваннях пацієнт потребує реабілітаційних послуг пожиттєво. Реабілітаційна допомога може надаватися різноманітними закладами охорони здоров'я, починаючи з реанімаційного відділення та центрами первинної медико-санітарної допомоги (амбулаторна реабілітація) та реабілітаційними або санаторно-курортними закладами (стаціонарна реабілітація), незалежно від форми власності та відомчого підпорядкування закладу охорони здоров'я [13, с. 224].

Реабілітація учасників бойових дій нині здійснюється в єдиному медичному просторі – у закладах охорони здоров'я Міністерства оборони України, Міністерства внутрішніх справ України, медичних закладах для цивільного населення, в закладах Національної академії медичних наук України.

Послуги з психологічної реабілітації учасникам бойових дій надаються суб'єктами, зазначеними в Реєстрі постачальників послуг із психологічної реабілітації для ветеранів і членів їх сімей, включення до якого здійснюється за рішенням Міністерства у справах ветеранів України згідно Постанови Кабінету Міністрів України від 29.11.2022 № 1338 [14].

Одним із ключових суб'єктів правовідносин у сфері надання реабілітаційних послуг є фахівець з реабілітації. Нормативна дефініція поняття «фахівець з реабілітації» сформульована в ч. 1 ст. 1 Закону України «Про реабілітацію в сфері охорони здоров'я» як особи, яка безпосередньо надає реабілітаційну допомогу, має відповідну освіту, володіє відповідними професійними знаннями та навичками, а також залучена до безперервного професійного розвитку. До фахівців з реабілітації, згідно з приписами ч. 1 ст. 10 цього ж Закону, належать: лікарі фізичної та реабілітаційної медицини; фізичні терапевти; ерготерапевти; терапевти мови і мовлення; протезисти-ортезисти; психологи, психотерапевти; сестри медичні з реабілітації; асистенти фізичних терапевтів та ерготерапевтів. Фахівці з реабілітації перебувають у трудових відносинах із реабілітаційними закладами, реабілітаційними установами, закладами охорони здоров'я, іншими суб'єктами господарювання, які вправі надавати реабілітаційну допомогу або займається індивідуальною медичною практикою, що передбачає право здійснення реабілітації у сфері охорони здоров'я [3].

Реабілітація становить собою комплексний процес, в якому зазвичай неможливо обмежитися лише одним фахівцем. Задля ефективного фізичного, психологічного відновлення пацієнта потрібна багатопрофільна команда спеціалістів, об'єднаних спільною метою. Відтак, проводити реабілітацію фахівці з реабілітації можуть як самостійно відповідно до мети, зазначеної в індивідуальному плані, у формах, не заборонених законом, так і у складі мультидисциплінарної реабілітаційної команди.

Положення ч. 1 ст. 3 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» до суб'єктного складу відносин з надання реабілітаційних послуг вводить ще одного учасника – замовника реабілітаційної послуги. Замовником реабілітаційної послуги відповідно до зазначеного Закону можуть бути держава, орган місцевого самоврядування, юридична або фізична особа, у тому числі пацієнт. Водночас поза увагою законодавця залишається врегулювання правового статусу замовника в разі надання реабілітаційних послуг учасникам бойових дій.

Висновки. Цивільні відносини з надання реабілітаційних послуг учасникам бойових дій характеризуються специфічним суб'єктним складом. Досягнення мети реабілітації є можливим за умови ефективної взаємодії всіх учасників системи реабілітаційного процесу, що своєю чергою вимагає належного правового унормування досліджуваних відносин і як наслідок потребує проведення подальших наукових розвідок в цьому напрямі.

Література

1. Загальна теорія держави і права / За ред. В. В. Копейчикова. К.: Юрінком Інтер, 1998. 320 с.
2. Санжарук Т. О. Поняття «суб'єкт права» та «суб'єкт правовідносин»: питання розмежування. *Актуальні проблеми держави і права*. 2003. С. 91–95.
3. Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я: Закон України від 03.12.2020 № 1053-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1053-20#Text>
4. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19.11.1992 № 2801-ХП. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#doc_info
5. Болотіна Н.Б. Пациент: поняття, права та обов'язки. *Правова держава*. 2004. Вип. 14. С. 305–306.
6. Стратонов В., Гавловська А. Поняття та зміст правового статусу споживача медичних послуг. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «ПРАВО»*. Випуск 30. 2020. С. 51–56.
7. Микитюк Д. Ю. Адміністративно-правове забезпечення статусу учасника бойових дій на Сході України: Дис... д-ра філософії за спеціальністю 081 «Право» / Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, Київ, 2021. 260 с.
8. Звичайні норми міжнародного гуманітарного права / передм. Т. Р. Короткий, Є. В. Лук'янченко; вступна стаття М. М. Гнатовський. Одеса: Фенікс, 2017. 40 с.
9. Женевська конвенція про поводження з військовополоненими від 12.08.1949. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153#doc_info
10. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 08.06.1977. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text
11. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту: Закон України від 22.10.1993 № 3551-ХП. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12#doc_info
12. Андрійчук Б. І. Співвідношення терміна «медична послуга» та дотичних понять у сфері медичного обслуговування. *Право і суспільство*. 2022. № 1. С. 55–61.
13. Безверхнюк Т. М., Бабова І. К. Забезпечення якості надання реабілітаційної допомоги у сфері охорони здоров'я: організаційно-методичний аспект. *Медичні перспективи*. 2022. Т. 27, № 4. С. 222–230.
14. Деякі питання надання безоплатної психологічної допомоги особам, які звільняються або звільнені з військової служби, з числа ветеранів війни, осіб, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною, членам сімей таких осіб та членам сімей загиблих (померлих) ветеранів війни і членам сімей загиблих (померлих) Захисників та Захисниць України відповідно до Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»: Постанова Кабінету Міністрів України від 29.11.2022 № 1338. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1338-2022-%D0%BF#Text>

Анотація

Козолис А. Р. До питання суб'єктного складу цивільних відносин у сфері надання реабілітаційних послуг учасникам бойових дій внаслідок військової агресії проти України. – Стаття.

Досліджено особливості суб'єктного складу цивільних правовідносин з надання реабілітаційних послуг учасникам бойових дій. Зважаючи на досить широке застосування в правовому обігу термінів «суб'єкт права», «суб'єкт правовідносин», «учасник правовідносин», здійснено їх розмежування.

Враховуючи доктринальні напрацювання в галузі медико-правової науки, виокремлено наступні групи суб'єктів правовідносин в сфері надання реабілітаційних послуг: 1) суб'єкти, які отримують реабілітаційні послуги; 2) суб'єкти, які надають реабілітаційні послуги; 3) суб'єкти, які здійснюють організацію або сприяють наданню реабілітаційних послуг. Водночас встановлено, що з погляду цивільного права не можемо вести мову про самостійну третю групу суб'єктів, які не беруть безпосередньої участі у відносинах щодо надання реабілітаційних послуг, позаяк їх правове регулювання здійснюється нормами адміністративного права.

Обґрунтовано, що в досліджуваних відносинах одним із ключових суб'єктів є пацієнт з спеціальним статусом – учасник бойових дій. Вичерпний перелік осіб, яким надається правовий статус учасника бойових, встановлює ст. 6 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту».

Встановлено, що чинне законодавство не обмежує перелік суб'єктів надання реабілітаційних послуг, куди можуть входити не лише реабілітаційні заклади та установи, а й суб'єкти, що можуть надавати медичні послуги. Цілком можливо, що суб'єкт надання реабілітаційних послуг може мати також право на здійснення послуг дотичних до надання медичної допомоги (медичних послуг).

З'ясовано, що реабілітація учасників бойових дій нині здійснюється в єдиному медичному просторі – у закладах охорони здоров'я Міністерства оборони України, Міністерства внутрішніх справ України, медичних закладах для цивільного населення, в закладах Національної академії медичних наук України. Послуги з психологічної реабілітації учасникам бойових дій надаються суб'єктами, зазначеними в Реєстрі постачальників послуг із психологічної реабілітації для ветеранів і членів їх сімей, включення до якого здійснюється за рішенням Міністерства у справах ветеранів України.

Ключові слова: реабілітація, реабілітаційні послуги, медичні послуги, учасник бойових дій, реабілітаційні заклади, реабілітаційні установи.

Summary

Kozolys A. R. On the issue of the subject structure of civil relations in the field of providing rehabilitation services to combatants as a result of military aggression against Ukraine. – Article.

The article examines the peculiarities of the subject structure of civil relations in providing rehabilitation services to participants in hostilities. Given the widespread use of the terms «subject of law», «subject of legal relations», and «participant in legal relations», the author makes a distinction among them.

Taking into account the doctrinal developments in the field of medico-legal science, the following groups of subjects of legal relations in the field of rehabilitation services provision are distinguished: 1) subjects receiving rehabilitation services; 2) subjects providing rehabilitation services; 3) subjects organizing or facilitating the provision of rehabilitation services.

At the same time, it is established that from the point of view of civil law, we cannot consider an independent third group of subjects who are not directly involved in relations regarding the provision of rehabilitation services since the norms of administrative law fulfil their legal regulation.

It is substantiated that in the relations under study, one of the main subjects is a patient with a special status – a participant in hostilities. Art. 6 of the Law of Ukraine, «On the Status of War Veterans and Guarantees of Their Social Protection», establishes an exhaustive list of persons granted the legal status of a combatant.

It is proved that the current legislation does not limit the list of entities providing rehabilitation services, including rehabilitation facilities, institutions, and entities that can provide medical services. The subject of providing rehabilitation services may also have the right to provide services related to medical care (medical services).

The rehabilitation of combatants is currently carried out in the Unified Medical Space – in health care facilities of the Ministry of Defense of Ukraine, the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, medical facilities for the civilian population, and the facilities of the National Academy of Medical Sciences of Ukraine. Psychological rehabilitation services for combatants are provided by entities listed in the Register of Providers of Psychological Rehabilitation Services for Veterans and Their Families, which is included by the decision of the Ministry of Veterans Affairs of Ukraine.

Key words: rehabilitation, rehabilitation services, medical services, combatant, rehabilitation facilities, rehabilitation institutions.